

Tillsammans bygger vi

- ett forskningsprojekt om hur unga självbyggare kan skapa hem och mötesplatser

Tillsammans bygger vi

- ett forskningsprojekt om hur unga självbyggare kan skapa hem och mötesplatser

Projekttitel: Tillsammans bygger vi

– en metod för unga självbyggare att skapa hem och mötesplatser

Finansiär: Formas

Utlysning: Från forskning till praktik – metoder och verktyg

Projektsumma: 2 miljoner SEK

Projektperiod: 2019-11-01 – 2021-10-31

Medelsförvaltare: Chalmers tekniska högskola, Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik (ACE)

Projektmedtagare: Chalmers ACE, Egnahemsfabriken, Tjörns kommun, Studieförbundet vuxenskolan, Kanvass film

Projektledning: Jenny Stenberg, arkitekt och forskare ACE, i samverkan med Tinna Harling, arkitekt, och Anna Berglund, journalist och fotograf, Egnahemsfabriken.

Foto: Anna Berglund, Talpidae

Medverkande: Ett stort antal personer har deltagit, dels från ovan nämnda organisationer men många ungdomar och volontärer har också medverkat till projektets förverkligande: Feriepraktikanter, projektledning, forskare, tjänstepersoner, volontärer, kommunala tjänstemän, hantverkare, arkitekter, praktikanter Egnahemsfabriken, unga ledare.

Namnlista återfinns på sista sidan.

.....
Tillsammans bygger vi – en metod för unga självbyggare att skapa hem och mötesplatser

© Anna Berglund, Tinna Harling, Jenny Stenberg 2022
Egnahemsfabriken, Tjörn

A photograph of two men in a workshop. The man on the left is wearing a white t-shirt and has a tattoo on his left arm. The man on the right is wearing a white t-shirt with 'TILLSAMMAN BYGG VI' on the back, a white cap with sunglasses, and is using a green power drill on a wooden structure. The background shows a workshop with various wooden materials and tools.

Design & byggeri

Kurs i medskapande design och praktiskt självbyggeri tillsammans med andra

Bakgrund och beskrivning av processen

Egnahemsrörelsen i Sverige som började strax efter sekelskiftet och pågick in på 1980-talet producerade genom organiserat självbyggeri ungefär 12 000 bostäder, främst i städer men också på landsbygden. Målgrupp var människor med begränsade ekonomiska resurser och staten och kommuner stöttade rörelsen ekonomiskt och på andra sätt. Rörelsen beskrivs i historiska dokument som mycket lyckosam. Men varför dog den ut? Och vad lärde man under den här tiden? Skulle en egnahemsrörelse kunna hjälpa människor att få ett hem även i vår tid med den extrema bostadsbrist som finns nu?

Egnahemsfabriken på Tjörn startade 2018 för att bidra till en utveckling av billigt bostadsbyggande för utsatta grupper – unga, nyanlända och äldre. Forskningsprojektet "Tillsammans bygger vi" har handlat om att nyttiggöra kunskapen från tidigare forskningsprojekt finansierade av Vinnova och Västra Götalandsregionen. Målet med projektet har varit att sprida kunskap om den innovativa designmetod som Egnahemsfabriken format för självbyggare, till gruppen unga människor.

Egnahemsfabrikens designmetod är dels inspirerad av boken "El Metodo" som beskriver

en metod för deltagande design med hjälp av "community architects" utvecklad av den argentiniska arkitekten Rodolfo Livingston verksam i Kuba. Egnahemsfabrikens metod har även inspirerats av den österrikiska/nordamerikanska arkitekten Christopher Alexanders tankar om ett "mönsterspråk" för medskapande arkitektur och planering som beskrivs i boken "A Pattern Language". Därtill har tjugofem års forskning om medskapande planering, renovering och design gett ny kunskap som vävts samman med Livingstons och Alexanders metoder. Egnahemsfabrikens designmetod beskrivs i boken "Forma ditt hem" och är inte bara en designmetod, den syftar också till att stärka deltagarna, alltså att bidra till "empowerment", så att deltagarna ska känna sig redo att också bygga hus. För att stärka byggprocessen har Egnahemsfabriken utvecklat en strategi för "tillsammansbyggande" där man som volontär hjälps åt att bygga hus till någon.

Målgrupp för "Tillsammans bygger vi" har alltså varit unga – både nyanlända och ungdomar uppvuxna på orten. Hur skulle vi då sprida kunskap om denna designmetod för självbyggare till gruppen unga människor på Tjörn, på ett sätt där de känner potentialen och blir så intresserade att

de faktiskt genomför en designprocess och får kompetens och känner sig redo att bygga sina egna hus?

Genom ungdomar skulle vi nå andra ungdomar. Vi utvecklade en strategi för att unga skulle fungera som "motor" när det gäller att attrahera andra unga människor att vilja bygga sina eget hem. Strategin byggde på en kombination av "learning by doing" och "mat som magnet", den senare utvecklad efter flera års lyckosamt arbete på Tjörn med "Mat och prat" (ett regelbundet återkommande arrangemang sen 2016 för gemensam matlagning, musik och en mötesplats för många) som attraherat både migranter och folk födda på orten.

Den första sommaren lärde sig en grupp unga att bygga genom att designa och bygga ett utekök tillsammans. Dessa byggveckor föregicks av en kurs i medskapande design, där åtta volontärer fick testa medskapandemetoden praktiskt, genom ett rollspel där det designade huset sattes ut på marken. Flera av volontärerna var arkitektstudenter som kom för att lära ett nytt sätt att arbeta och några av dem var med som assistenter under byggveckorna. Parallellt med att köket byggdes lärde sig några av de unga sommarjobbarna filmning och filmredigering och fick tillsammans med en professionell filmare bidra till att göra en film om processen. Genom att kommunen deltog i projektet kunde de unga göra allt arbete som betalt sommarjobb vilket innebar en extra motivation och det medförde också att de var på plats varje dag under de sex veckor som arbetet pågick i två olika grupper.

Efter den första sommaren genomfördes en utvärdering av processen, som syftade till att revidera strategin inför nästa sommar. Den andra sommaren var ambitionen att även bygga vidare på uteköket men eftersom strategin hade visat sig vara fruktbar höjdes ambitionsnivån: alla medverkande ville försöka uppnå målet att tillsammans bygga en liten bostad för en ung person.

Det var alltså utveckling och spridning av designmetoden som var i fokus, och den känsla av ökad kraft som den genom "learning by doing" förmedlar till unga, vilket gör dem redo att tänka tanken att forma och bygga sitt eget hem. Egnahemsfabriken gick ut i sociala medier och erbjöd unga att få medskapa en egen liten bostad, alltså dels att delta i en organiserad designprocess där de ritade huset, dels organiserat tillsammansbyggande av huset. Valet föll på Ellen, en 15-årig tjej som ville bygga sig en bostad på föräldrarnas tomt i Klövedal.

Under två veckor i maj 2021 genomfördes designprocessen som startade på platsen där huset skulle stå, eftersom metoden har som grundidé att platsen skapar huset och inte tvärtom.

För att sprida kunskap om designmetoden inbjöds volontärer i arbetet och de flesta som nappade var arkitektstudenter som kom för att lära sej medskapandemetoden. Den innebär att professionella designers servar med sin expertkunskap men att alla beslut fattas av den som ska bo i huset. Även föräldrarna, som deltog i arbetet som "markägare", hade alltså detta för ögonen. Desingprocessen resulterade i en pappmodell av husets utseende.

LADDA NER BOKEN FORMA DITT HEM

Ladda ner boken *Forma ditt hem* som pdf via länken:

<http://codesigncities.se/wp-content/uploads/2022/02/Forma-ditthem-sv-print-2021-05-27.pdf>

MATERIALKOSTNADER

BYGGONSDAGAR: Ingen materialkostnad (återbruk)

UTEKÖKET: Totalt kostade pizzaköket inkl. ugn 70 000 SEK men själva uteköket kostade inget eftersom det byggdes med återbrukat material.

ELLENS HUS: Projektet bidrog med 70 000 SEK för material. Byggmaterial (nytt och återbrukat) för Ellens hus kommer uppskattningsvis kosta 340 000 SEK (9400 SEK/kvm). Huset står på föräldrarnas tomt och Ellen behöver inte betala för mark och anslutning till vatten och avlopp.

ARBETSKOSTNADER

Projektet bidrog med arbetskostnader för projektdeltagare, alltså involverade arkitekter, snickare, ungdomsledare, etc. Kommunen bidrog dessutom med arbetstid för feriepraktikanter. Utöver det betalar Ellens familj själva för professionella som de behöver i processen. Totala arbetskostnader har ännu inte summerats.

Under tre efterföljande sommarveckor pågick sedan byggprocessen på Egnahemsfabriken. Gruppen som byggde bestod av Ellen med familj, ett stort antal volontärer från när och fjärran som kom för att hjälpa till, samt återigen en grupp kommunala sommarjobbare. Arbetet leddes av Egnahemsfabrikens snickare. En arkitektstudent som tog särskilt ansvar för att göra ritningar deltog också i byggandet. Huset byggdes i moduler. I slutet av sommaren var regelstommen för golv, väggar och tak färdigt för den halva av huset som kunde byggas på Egnahemsfabriken och i september 2021 flyttades de till tomten. Där hade då

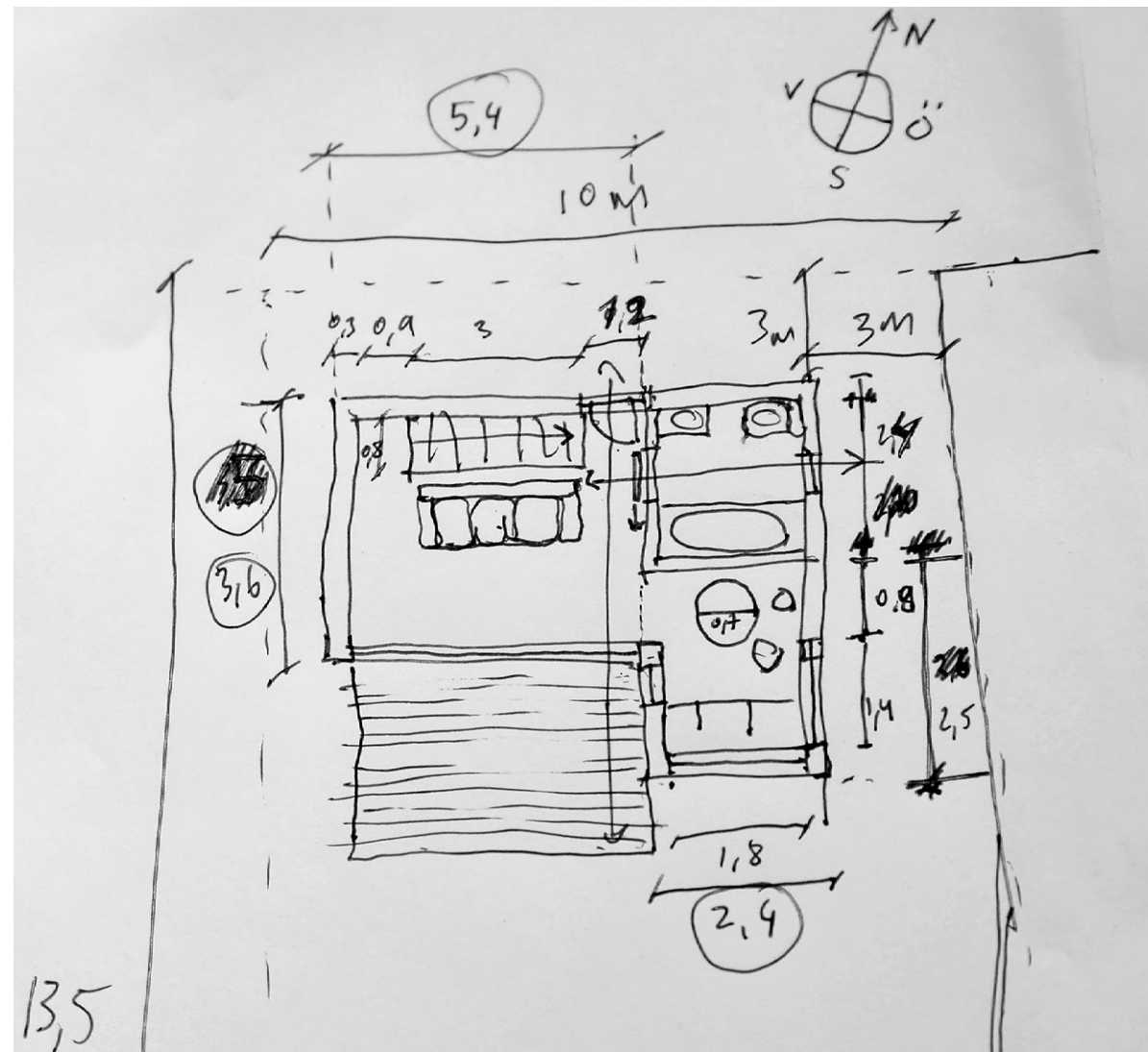
grunden byggts och stod färdig för montering av stommen. Under hösten 2021 och våren, sommaren och hösten 2022 byggs huset färdigt på plats, ett arbete som familjen gör själva, till viss del med professionell snickarsupport som de bekostar själva. Egnahemsfabriken kommer supporta vissa moment under sommaren 2022 genom att organisera tillsammansbyggande där volontärer kommer för att hjälpa till och lära sej bygga. I juni 2022 när denna rapport skrivs hade huset fått plåttak och fönstren har kommit på plats på Ellens familjs tomt.

"Jag har nog lärt mej att jag kan göra mer än jag tror egentligen och alla kan nog bygga, om dom vill, och jag visste inte att jag var så... alltså att jag kunde göra vissa grejer, det har vart väldigt kul att kunna upptäcka dom sakerna."

Ellen Bengtsson, citat ur filmen
Ellens hus, Kanvass film

Vad är medskapande design?

"Det är en metod som går ut på att man ska skapa tillsammans. Är man designer så får man lära sej hur man betonar en process för att skapa saken. Istället för att skapa saken själv så lär man sej att designa en process så att alla människor som ska använda staden eller ett hus är med och utformar hur det ska se ut. Dels blir det ju bättre hus när dom som ska använda det är med och skapar det för dom vet ju vad dom vill ha, ofta, om man frågar dom. Dels bygger vi ett bättre samhälle, när vi gör det tillsammans. Vi måste göra saker ihop för att bygga ett klimatsmart och demokratiskt samhälle, det är inte ett enmansverk."

I vilket sammanhang kan ungdomarna använda den här kunskapen till sedan?

"I vilket jobb som helst egentligen. Vi har ju blivit lite inskolade, jag då som är lite äldre, i att samhället ska göra saker åt oss och det funkar ju inte, det ser vi ju. Dom här unga människorna kommer behöva hålla på med medskapande i vilket yrke dom än väljer sen, och även privat behöver man vara med och bygga samhället, varje dag. Det är inte något som man kan överlämna till folkvalda att göra, vi behöver alla bidra."

Jenny Stenberg, forskaren som utvecklat den medskapande designmetoden

"Grejen med medskapande design, som vi har fokuserat på den här veckan, det handlar väldigt mycket om att ge makt till den som ska använda och bruka området. ' Att bygga modeller är ett viktigt verktyg för att uppnå det här. För arkitekten har ju mycket erfarenhet att tänka sej hur slutprodukten ska se ut. Men det har kanske inte personen som ska ha uteköket i det här fallet. Och därför är det viktigt att bygga modeller för att jämna ut makten. Det är grunden i medskapande design."

Rasmus Harling, en av ungdomarna som deltog i kursen om medskapande och designade och byggde uteköket, citat ur podden *Knack knack, Vägarna hem* av Maja Falkeborn.

Lära av varandra

Kollaborativ utvärdering och metodanalys

1. Har vi lyckats sprida kunskap till unga och till vilka?
2. Har vi lyckats med empowerment av unga?
3. Lyckades vi med praktiskt tillsammansbyggeri?

Kollaborativ utvärdering och metodanalys

Deltagarna har kontinuerligt lämnat skriftliga synpunkter som vi tillsammans värderat och som påverkat projektets fortsatta utformning. I slutet av projektet gjorde involverade aktörer dessutom en kollaborativ utvärderingsworkshop där vi särskilt utgick från tre frågeställningar kopplat till arbetsmetoder i projektet:

1. *Har vi lyckats sprida kunskap till unga och till vilka?*
2. *Har vi lyckats med empowerment av unga?*
3. *Lyckades vi med praktiskt tillsammansbyggeri under sommarveckorna?*

Har vi lyckats sprida kunskap till unga och till vilka?

Ja. Vi har spridit kunskap till unga i olika skeden av projektet och ur olika grupper:

- **Unga studenter från olika håll.** Under första sommarens designkurs inför byggnation av utekök, deltog tio studenter inom arkitektur och andra ämnen, från Rumänien, Irak, Somalia, Afghanistan och Sverige. Några av deltagarna var också volontärer, samt en praktikant vid Egnahemsfabriken.
- **Unga arkitekter.** Under första sommarens designkurs deltog också en ung arkitekt som tillsammans med de andra deltagarna designade köket.
- **Ung husbyggare.** I samband med bygget av Ellens hus under andra sommaren deltog också arkitekter som tillsammans med Ellen, en ung husbyggare, ritade huset.
- **Feriepraktikanter.** Under båda somrarnas

byggprojekt, utekök och Ellens hus, medverkade tio kommunala feriepraktikanter, hälften nyanlända, hälften födda på orten, i åldrarna 15-19 år. De arbetade under somrarna med arkitekter, praktikanter, konstnärer, unga ledare, snickare, filmare och den unga husbyggaren Ellen och hennes familj. Under dessa sommarveckor fick alla testa byggeri genom medskapande designprocesser och tillsammansbyggeri, materialkunskap och grundläggande kunskaper i hur ett hus blir till, ritas och byggs.

- **Ungdomar inom kommunens kultur- och fritidsverksamhet.** Genom hela projektperioden har Egnahemsfabriken under vår och höst arrangerat öppna *Byggonsdagar*, där ledare från kommunens kultur- och fritidsverksamhet medverkat och lanserat Egnahemsfabriken som en plats för kreativa verkstäder och husbyggeri, baserat på återbruk och medskapande processer. I förhållande till övrig kultur- och

fritidsverksamhet, är Egnahemsfabriken en annan typ av plats, som breddar utbudet en annan form av mötesplats. Där byggeri, snickeri, återbruk, omställning, odling och cirkulära verkstäder erbjuds. Ett stort antal ungdomar har kommit på dessa Byggonsdagar för att umgås, snickra och testa de olika verkstäderna. På så vis fick de också vetskap om att det går att bygga ett mindre hus med Egnahemsfabriken. Det blir en ögonöppnare för att de faktiskt kan medverka till att skapa sig ett hem. Snickeri i mindre skala kan vara ett första steg för att skapa tillit till sin egen förmåga. Där har projektet bidragit

till att synliggöra Egnahemsfabriken som plats och stödstruktur för självbyggare och organiserat tillsammansbyggeri.

- **Spridning av resultat via film/sociala medier.** Genom de filmer som gjorts under projektet finns ett bestående material för spridning och beskrivning av det som skapats under framförallt dessa två somrar. Filmerna har spridits via Egnahemsfabrikens och kommunens hemsidor och sociala medier. På så vis tror vi många unga och deras föräldrar nåtts av resultatet av arbetet.

”Jag har byggt golv tillsammans med volontärer och sommarjobbare. Dom tre veckorna jag har vart här tills nu, har jag lärt mej bygga, snickra, fått mer kunskap om sånt, som inte jag kunde innan. Vi har liksom teamworkat tillsammans. Tillsammans gör vi det bättre liksom, tänker jag, med glädje och vänskap.”

Burhan Celic, feriepraktikant
sommaren 2021

Har vi lyckats med empowerment av unga? Känner de potentialen och blev de redo att bygga?

De ungdomar som i olika skeden medverkat i medskapande designprocesser och byggeri av utekök och Ellens hus tror vi har blivit stärkta i sin känsla av att de kan snickra, bygga både själva och tillsammans med andra. I varierande grad har det blivit stärkta i tron att de kan bygga ett hus tillsammans med andra, för någon annan eller till sig själv.

De medverkande unga kom in med stor spridning i förkunskaper. Någon hade aldrig hållt ett elverktyg eller slagit i en spik, medan någon regelbundet snickrade med en förälder eller till och med hjälpt till på byggen. Erfarenheterna tror vi att de medverkande unga tar med sig som stärkande kraft för att bygga ett hus i framtiden. Sånt som gjort bestående intryck, erfarenheter som kan vara till hjälp i en nära framtid eller längre fram.

Känslomässiga erfarenheter:

- **Självbyggeri tillsammans med andra**
– Genom att bygga tillsammans med andra blir deltagarna stärkta i både sin egen förmåga och tillit till varandra och samarbetet. Att med händerna och fysiskt bygga och skapa något tillsammans skapar en särskild gemenskap som känns och måste upplevas för att förstå. Då vill man, om det genomförs lyckosamt, dit igen.
- **Tillit till sig själv** – Att bygga och använda sin kreativitet och lösningsorientering ökar tilliten till sig själv. Kunskapen att veta hur man bygger ett hus gör också detta alternativ som en möjlig väg när man i nutid eller framtid tänker kring sin bostadssituation. Det ger råg i ryggen och en tro på sig själv. Oavsett om man regler upp en husvägg, bygger ett utekök,

en blomlåda eller ett utebord, så kan ingen ta ifrån en det ens händer byggt. Det stannar kvar och är ett bestående fysiskt bevis på något man faktiskt skapat.

- **Bygga ett eget hus?** Deltagarna under framförallt andra sommaren och vid bygget av Ellens hus, har fått med sig kunskap och erfarenheter som ger dem en kortare väg till att själv bygga ett eget bostadshus eller ett hus för något annat ändamål. Med rätt stödstruktur kan de mycket väl ta det klivet, men för många kan det krävas mer hjälp och övning. Det är en process. Genom projektet har de fått ett konkret exempel på tillsammansbyggeri och själva varit delaktiga i att forma ett hem till en annan ung person. De har fått med sig erfarenheten att det är möjligt att med egna händer bygga ett hus till sig själv

Praktiska erfarenheter:

- **Medskapande design** – Genom att känna sig delaktig i skapandet av ett utekök och ett bostadshus har de unga praktiserat medskapande design, att lyssna på varandra, byta roller amatör/professionell och övat demokratiska beslut, och att värna sin egen röst.
- **Arkitektur / hur ett bostadshus blir till** – i praktiken se hur ett hus designas, i ritning och modell. Under projektet har Ellens hus ritats utifrån Egnahemsfabrikens designmetod och designkort, med fokus på att utgå från den som ska bo i husets behov och drömmar. En nyttig kunskap oavsett om det handlar om att formera ett hem eller något annat i dialog med andra. Också en bra övning i att hävda sin röst.
- **Materialkunskap och verktygshantering** – Under sommarveckorna har de unga fått arbeta praktiskt med material, framförallt trä, och verktyg, lärt sig använda elverktyg, räkna och foga samman alltifrån en bardisk till ett golvbjälklag.
- **Bygga ett utekök** – Inom ramen för sommarprojektet att bygga ett utekök, samarbetade feriepraktiserande ungdomar med arkitekter och ungdomsledare för att skapa ett funktionellt utekök i återbrukat byggnadsmaterial. Besluten som fattades skulle vara väl förankrade i hela gruppen, vilket de blev. Processen tar lite

längre tid än om man bygger enligt en persons ”order” eller idéer, men känslan i resultatet blir större för alla medverkare. Uteköket blev en tillsammansskapat plats som nog alla kände var deras vid invigningen. Den bestod av fyra sektioner och olika grupper hade samarbetat kring dessa olika köksdelar. I och med att köket var uppdelat på flera sektioner blev det fler beslut att fatta och val att göra, vilket gjorde att det fanns fler moment för fler att vara aktivt delaktiga i designen.

- **Bygga ett hus** – Bygget av Ellens hus föregicks av en designkurs under fem tillfällen, där plats för huset på tomten skulle bestämmas, Ellens behov och drömmar, rumsindelning, estetik, fönster och dörrar, mått och proportioner. Processen avslutades med att gruppen tillsammans byggde en modell under ledning av Ellen, som tog stort ansvar för sitt hus och var stark i sin röst. Detta inspirerade nog andra unga som följde med i bygget, att Ellen både gavs och höll fast vid sin makt och beslut om sitt hus. En stärkande övning i att hävda sin idé, åsikt och dröm, trots att de som ska genomföra ritningen/bygget är professionella, medan Ellen var den som visste bäst kring drömmen och viljan om sitt hus.
- **Sammantaget** har dessa nya kunskaper hos de ungdomar som varit involverade i projektet gett en större tillit till sig själv att bygga och hantera verktyg.

TILLSAMMANS
BYGGER VI

HUS FÖR ALLA

Hur lyckades vi med tillsammansbyggande under tre sommarveckor 2020 och 2021?

Under de tre sommarveckorna när vi år 1 skapade ett utekök och under år 2 byggde Ellens hus, baserades projektet på medskapande designprocesser inför det praktiska byggandet. I och med en noggrann genomgång inför själva byggprocessen, sattes den medskapande och tillsammansbaserade tonen och ambitionen tidigt, vilket troligtvis bidrog till att tillsammansbyggandet under de praktiska momenten fungerade så väl.

Förutsättningarna var att fatta gemensamma beslut utifrån allas jämlika röst och vikten av att lyssna på varandra. Buren av grundfilosofin att

fler tankar vidgar tanken och synsättet. Det tar kanske mer tid, men är värt i resultat.

Efter sommarveckorna tog Ellen och hennes familj över färdigställandet av huset som flyttades till deras tomt. Planen är att arrangera byggbrigader där volontärer hjälps åt för att exempelvis måla fasad eller annat som underlättas av många händer under ett par intensiva dagar. För att tillsammansbyggeri ska fungera krävs att deltagarna känner ett socialt värde i att medverka, men också att genom att hjälpa till lär sig något nytt(igt).

"Framför allt tror jag att det handlar om självkänsla. Att dom känner att dom verkligen har lärt sej saker. Att dom kan göra grejer. /.../ Men sen jobbar vi också väldigt mycket med det vi kallar integration genom kreativitet det vill säga att dom faktiskt får med sej nya vänner härifrån och att man får vänner som man kanske inte skulle fått i vanliga fall. Det händer grejor när man jobbar tillsammans på det här sättet. Man kanske kommer från olika länder eller olika bakgrund men man finner varandra i det gemensamma skapandet."

Tinna Harling,
projektledare Egnahemsfabriken

Projektets mål:

Att skapa systemförändring underifrån

Att skapa systemförändring underifrån / fyra mål

”Tillsammans bygger vi” har haft fyra mål och rapporten framöver handlar om ifall de har uppfyllts och diskuterar vilka svårigheter som vi har stött på. Vi har varit särskilt intresserade av ”systemförändring”, det vill säga vilka normer, arbetssätt, tankefigurer, regler och lagar som behöver förändras för att målen ska kunna uppnås.

MÅL 1

Fler Tjörnungdomar – både nyanlända och uppvuxna på ön – vill bygga bostäder tillsammans på Egnahemsfabriken och blir engagerade i att lösa bostadsproblemen på Tjörn.

Vi har märkt ett stort intresse bland Tjörnungdomar, både nyanlända och uppvuxna på ön, att bygga sitt eget hus. Men det finns ett antal svårigheter, trots många ungas vilja, tid och motivation.

Svårigheter:

- **Finansiering.** Även om många unga har både kraften och tiden att bygga ett mindre hus genom självbyggeri, så krävs en grundplåt till virke som inte går att finna begagnat, såsom regelvirke, samt rör och el. Ett husbygge för en ung person kan falla på just finansieringen – om man som ung inte har eget sparat kapital eller välbärgade familj, och har svårt att få lån även till en liten investering i material och snickartimmar. Lånesystem idag är baserad på en sträng kreditbedömning där fast arbete är någon slags garant, medan den yngre generationen idag har en större rörlighet på arbetsmarknaden och ofta arbetar i projekt, vilket i sig

inte gör dem mindre kapabla till regelbunden och tillräcklig inkomst för att täcka ett mindre lån, säg på 300 000, men enligt dessa regler inte kommer ifråga.

- **Information / vetskap om självbyggeri** och Egnahemsfabriken som stödstruktur för det. Att nå ut till unga med modellen att genom självbyggeri skapa sig sitt eget hem. Särskilt för gruppen unga kan ett mindre och även ett mobilt hem vara extra intressant, då man har möjlighet att flytta huset efter vart man vill bo. Nyanlända, bortsett från de som var med i projektet via kommunala feriearbeten, har varit svårt att nå. Svårt att hitta de rätta kanalerna för att nå ut, både på plats och sociala medier för att nå fram. Troligtvis en följd av att de båda ungdomsgrupperna inte har så många naturliga mötesplatser eller kontaktytor, varken digitalt eller fysiskt. Det krävs fysiska mötesplatser och att därigenom sprida ordet. Egna-

hemsfabriken fungerar som en sådan men det tar lång tid att etablera en mötesplats och nå fler.

- **Tydlig, konkret bild av vad det handlar om.** Att kommunicera en konkret bild över hur ett självbyggeri-projekt ser ut, genomförs, finansieras och organiseras. Detta är särskilt viktigt för nyanlända, där det krävs extra tydlighet. Så att unga personer tidigt ser vad som krävs från deras håll och möjligheten att med egna händer faktiskt bidra till att skapa ett eget hem.
- **Byggregler och tillstånd.** Det är snåriga regler kring dessa typer av bostadsbyggande. Vad som gäller vid Tiny House, attefallshus, på hjul eller plintar osv. Behövs tydlighet i tillstånd och byggregler. Kanske ett särskilt regelverk för Tiny houses i takt med att allt fler väljer denna bostadslösning, där både bostadsbyggaren och kommunen samverkar för allas bästa och

fler hem åt fler på fler sätt, med lättillgänglig information. Det behövs också information som åskådliggör och ger en konkret bild, både ekonomiskt och arbetsmässigt vad de olika alternativen kräver och möjliggör. Exempelvis en digital uträknare som tydligt visar hur kostnaden minskar i takt med ökad egen arbetsinsats. Presentation av genomförda byggen i film, text och bild är viktigt och där är Ellens hus en förebild.

- **Markfrågan:** Det behövs tydligare regler och kommunal vilja att skapa möjligheter för unga att ställa ett flyttbart mindre hus på kommunal mark, och få tillfälliga bygglov. Att det finns ett långsiktigt planarbete för större sammanhängande områden där fler kan placera sina småhus, till låga kostnader där kommunen aktivt ingår i att lösa bostadsfrågan på nya, innovativa sätt.

”I came here because I heard it's a nice place, to learn, but when I see Ellen, I feel so much respect, it gives a feeling like: any age, just be brave to declare like 'I am building a house' and it gives us inspiration to think to build our own house.”

Liza Zaharevich, volontär

MÅL 2

Det finns ett ökat engagemang från kommunens tjänstepersoner och politiker för Egnahemsfabriken, medskapande och självbyggeri som en av lösningarna på bostadskrisen.

Det finns ett ökat engagemang från framförallt tjänstepersoner. Integrationsenheten har redan från Egnahemsfabrikens tillblivelse varit engagerade, de har dock inte ökat sitt engagemang under vår projektperiod och enheten har tyvärr nu lagts ner. Kultur- och fritidsförvaltningen har varit mycket engagerade och ökat sin insats.

Projektet bjöds in till Kommunstyrelsen för att presentera resultatet i slutet av projektperioden. Mottagandet var positivt och med nyfikenhet på verksamheten vid Egnahemsfabriken. Många var ovetande, vilket ytterligare visar på svårigheter att nå ut i dagens informationsbrus, återigen, det krävs synliga, konkreta resultat och exempel för att synliggöra. Såsom Ellens hus.

Att relatera till historiska egnahemsrörelsen är ofta ett sätt att tydliggöra vad det är Egnahemsfabriken försöker åstadkomma. Återupprätta organiserat självbyggeri som en väg till bostad för grupper med liten plånbok. En historisk erfarenhet och lösning som kan återupprättas, dammas av, moderniseras och kombineras med dagens teknik, regler och samhällsliv. Där arbetet utgår från filosofin om allas rätt till bostad och att skapa ett system som gör människor delaktiga i både for-

mandet av sitt hem, sin närmiljö och det tillsammans med andra i samma situation.

Svårigheter:

- Att det saknas öppenhet och nyfikenhet för att se idéburet eller socialt bostadsbyggande som en väg för att lösa bostadsbristen, framförallt hos kommunens tjänstepersoner och politiker inom samhällsbyggnad / planavdelningen. Tänkbar skäl till detta: brist på visioner, vilja, ovana eller om regelverket och byggnormer gör att det kan upplevas som en komplicerad och långsökt väg att gå.
- Att marknadskrafter är starka och kommunen uppvaktas av vinstintresserade byggbolag som vill exploatera och tjäna pengar snarare än att ordna bostäder åt de som inte har eget kapital.
- Att skapa samtal / diskussion tvärs stuprör kring dessa frågor, med tjänstepersoner och politiker tillsammans, för att vi ska kunna lära av varandra och gemensamt möta bostadsbristen i samverkan mellan kommun, stat och civilsamhälle.

FILMER OM PROJEKTET

Uteköket 2020: <https://vimeo.com/451954110> (5 min)

Ellens Hus 2021

<https://vimeo.com/596542425> (9 min)

<https://vimeo.com/604898631> (2 min)

MÅL 3

Egnahemsfabriken designmetod utvecklas till att passa unga personer.

För att passa unga skalades den medskapande designmetoden för bostadshuset ner till fem istället för elva träffar. Den genomfördes under två veckor precis innan byggveckorna och designen fortsatte även parallellt med byggandet.

Svårigheter:

Processen blev väldigt komprimerad, vilket enligt utvärderingen inte passar vuxna särskilt bra, men

det fungerade väl för ungdomarna. Upplevelsen skilde sig alltså mellan vuxna och unga, där de unga uppskattade att det snabba tempot och att flexibiliteten och snabbt komma till skott. Det blev ont om tid för Egnahemsfabriken att kontrollera designen, göra detaljerade ritningar och köpa material när design- och byggprocesserna gick in i varandra som de gjorde. Men de unga uppskattade som sagt denna integrering.

MÅL 4

Mål 4: Egnahemsfabriken modell för uppskalning nationellt får bättre attraktionskraft på unga människor och anpassas till deras förutsättningar.

Under projektperioden har Egnahemsfabrikens projektledning föreläst runt om i landet om idén bakom Egnahemsfabrikens lösning på bostäder genom organiserat tillsammansbyggeri. Tack vare Ellens hus som ett konkret exempel på både medskapande designprocess och socialt byggande, har det blivit ett reellt exempel på att det, enligt vår erfarenhet i detta projekt, faktiskt fungerar.

Genom hela projektet har en filmare följt designprocessen och byggandet. Filmerna om uteköket och Ellens hus har spridits via sociala medier och vid föredrag runt om i landet. Vi vill fortsätta jobba med film som metod att nå ut genom visuella medier. De ungdomar som deltog i design och byggande av utekök och Ellens hus under de två somrarna, har med sig upplevelser

som de kan förmedla vidare. Genom att de deltog i att bygga Ellens hus, skapades självförtroende i framtiden kunna bygga sitt eget hus. Att det i tanke och genomförande bidragit till att bygga ett hus till en annan ungdom, har gett dem en unik erfarenhet, som de kan förmedla till andra jämnåriga.

Svårigheter:

Att på ett tydligt sätt informera och skapa intresse för en väg till bostad genom eget arbete och organiserat självbyggeri. Många unga är intresserade, men vi har också märkt att det är abstrakt och frågorna är många. Kommer exemplet Ellens hus och filmen om processen räcka för att förstå? Det ligger i framtiden att svara på.

"Processen som sådan är ju att dom hela tiden inkluderar Ellen, det är alltid väldigt tydligt att det är hon som fattar beslut. För min del har det varit rätt så intressant att se hur framför allt Ellen har utvecklats. Att hon har fått tänka till på vilka behov hon har."

Åsa Andersson, Ellens mamma

Medverkande:

Forskare: Jenny Stenberg, Projektledare, Chalmers ACE.

Egnahemsfabriken: Tinna Harling, Anna Berglund, John Fjällbrant, Boel Sjöberg, Annika Westlund, Martin Toomingas, Mona Hermansson, Henrik Cederqvist, Maja Falkeborn, Ellen Bengtsson & Åsa Andersson med familj.

Tjörns kommun: Anna-Karin Leverin, Fabian Hagström, Elisabeth Reuterberg & Cathrine Berntsson, Kultur och fritid, Ahmad Salawda, Mohammad Ali Katbeh & Britt-Marie Rastman, Integrationsenheten.

Studieförbundet Vuxenskolan: Andreas Hansen

Kanvassfilm: John Areblad

Feriepraktikanter sommaren 2020 & 2021: Julie Edvardsson, Tayser Jarrar, Moa Johnsson, Léon Söderberg, Viktor Dantzar, Burhan Celik, Amjad Amino, Richard Eriksson, Teodor Siladji Dahne, Lina Bloom Wrenne, Mohammad Jafari, David Kjellberg, Dorothea Schwarzmayer & Roman Akbary.

Arkitekter, studenter & praktikanter: Miriam Andersson, Daniela Diaconu, Bruno Gonçalves, Hamidullah Saadat, Moa Berglund, Osman Musse, Arturo Mejia, Zahra Samadi, Anton Axell, Soraya Tohidis, Mia Zachrisson, Mojtaba Alizadeh, Rahman Naderi & Rasmus Harling.

...samt många volontärer som medverkat vid byggdagar byggläger och byggbrigader.